

Nr 89

Av herr **Senander m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts framställning angående en löneplansrevision m. m. för tjänstemän i statens tjänst m. fl.*

Den preliminära överenskommelsen om löneplansrevision m. m., som Kungl. Maj:t träffat med statstjänstemännens huvudorganisationer och nu förelägges riksdagen, har väckt blandade känslor hos de berörda befattningshavarna. Vissa grupper får enligt förslaget löneförbättringar, som med hänsyn till vad som tilldelats dem under senare år innebär ett framsteg. Andra grupper däremot erhåller endast obetydliga lönestegringar. Särskilt missgynnad är den kvinnliga personalen, en stor grupp, som redan tidigare varit eftersatt genom en orimligt låg lönegradsplacering. Om man, såsom det uppgivits, haft för avsikt med löneplansrevisionen att skapa en bättre ställning för de lägst avlönade, så har man frångått denna avsikt beträffande den lägst avlönade kvinnliga personalen.

I de nuvarande lönegraderna Ca 6, 7 och 8 är inte mindre än 23 380 kvinnliga befattningshavare placerade. I lönegrad 6 finns det 8 154 kvinnliga befattningshavare, bland dem de betydande grupperna lokaltelefonister samt tåg- och vagnstäderskor. 7 lönegraden innehåller 313 och 8 lönegraden 14 913 kvinnliga befattningshavare, bland dem den stora gruppen kontorsbiträden, telefonister och landstelefonister.

De nuvarande begynnelselönerna är för lönegrad 6 i resp. ortsgupper 574, 601, 627 och 653 kronor i månaden, för lönegrad 7 resp. 606, 634, 661 och 690 kronor och i lönegrad 8 resp. 639, 663, 697 och 727 kronor.

Nu föreslås för lönegrad 7 (lönegrad 4 enligt förslaget) höjning av månadslönerna för resp. ortsgupper med 15, 24, 39 och 51 kronor i månaden och för lönegrad 8 (lönegrad 5 enligt förslaget) resp. 14, 25, 39 och 53 kronor i månaden.

Dessa små löneökningar för den kvinnliga personalen i statstjänst är icke försvarbara. Men även andra löntagargrupper har bestått löneökningar, som icke motsvarar det ansvar och de kvalifikationer staten kräver av dem. 10 och 11 lönegradernas befattningshavare (enligt förslaget sammanförda i lönegrad 7) erhåller i stor utsträckning endast blygsamma löneförhöjningar. Särskilt gäller detta de av dessa befattningshavare (stationskarlar, banvakter, brevbärare, tullvakter och andra), som finns i de två lägsta ortsgupperna. Cirka 31 000 av nuvarande 10 och 11 lönegradernas befattningshavare är placerade i dessa ortsgupper. För 10

lönegraden blir begynnelselönen i resp. ortsgrupper ökad med 25 och 36 kronor, medan begynnelselönen i 11 lönegraden, som icke får förmånen av uppflyttning i lönegrad, vilket är fallet med 10 lönegraden, sänkes med 3 kronor i månaden i ortsgrupp 2 och endast höjes med 10 kronor i ortsgrupp 3.

De olika löneklasserna (ålderstilläggen) i löneklass 11 å ortsgrupp 2 ger löneförhöjningar med resp. 7, 22 och 41 kronor i månaden. I ortsgrupp 3 blir motsvarande höjningar 20, 36 och 56 kronor i månaden.

Åtskilliga andra exempel på grupper bland de lägre statstjänarna som har rätt att känna sig missnöjda med förslaget skulle kunna anföras. Å andra sidan finns det grupper, vilka, såsom förut anförts, fått acceptabla löneökningar. Det finns följaktligen anledning påstå, att förslaget mötts med blandade känslor. Om förslaget i sin helhet måste dock framhållas, att det inte ger den kompensation för statstjänarlönernas eftersläpning i förhållande till den allmänna inkomstutvecklingen, som statstjänarna haft rätt att förvänta. Någon »nollställning» har ur denna synpunkt icke uppnåtts genom uppgörelsen. Fortfarande kvarstår en betydande del av eftersläpningen.

Detta beror i huvudsak på att åren 1955 och 1956 tagits till utgångspunkt för beräkandet av eftersläpningen. Därmed har densamma stannat vid 8—9 % och löneuppgörelsen vid än lägre procenttal genomsnittligt sett. Det är emellertid ett statistiskt bevisat faktum, att eftersläpningen började långt tidigare och uppgår till vida högre procenttal. Enligt senaste numret av Konjunkturjournalen var löneutvecklingen för lägre statstjänstemän på högsta dyrort nästan exakt lika med löneutvecklingen för vuxna manliga industriarbetare från den 1 juli 1941 fram till den 1 juli 1947. Efter denna senare tidpunkt förändrades bilden radikalt. Statstjänarna fick nämligen vidkännas lönestopp omedelbart vid ikraftträdandet av 1947 års lönereglering, och lönerna låg av denna anledning stilla fram till den 1 juli 1950.

Under samma tid steg enligt 1938 års index industriarbetarnas genomsnittliga timförtjänst från index 181 till 212. Sedan dess ökades klyftan ytterligare, så att den år 1955 utgjorde en skillnad på inte mindre än 72 enheter. Som bekant har genom löneglidning för industriarbetarna skillnaden ytterligare förstörats under åren 1955 och 1956.

Man kan givetvis diskutera, hur stor eftersläpningen i verkligheten är och dess variationer från ort till ort. Men tillförlitliga och icke bestridda beräkningar visar, att eftersläpningen sedan år 1947 snarare över- än understiger 30 %. Under sådana förhållanden är det icke ägnat förvåna, att rekryteringssvårigheter av aldrig tidigare inträffad omfattning uppstått för statsverken, särskilt på de större orterna. Av denna anledning föddes tanken på s. k. marknadslönesättning och »storstadstillägg». Denna avvisades emellertid så gott som enhälligt av statstjänstemännen.

I det nu föreliggande förslaget har emellertid marknadslöneprincipen förts in på en bakväg genom ökningen av spännvidden mellan ortsgrupperna från 12 till 16 % i de lägre lönegraderna. Genom denna anordning har de två lägsta ortsgrupperna missgynnats i icke obetydlig grad, såsom här tidigare visats. Åtgärden är också ägnad att väcka undran därför att den utgör ett hot mot de av statsmakterna erkända strävandena att anpassa ortsgrupperingen efter den allt snabbare utjämning av skillnaden i levnadskostnaderna mellan skilda orter som pågår. Som bekant har det gått så långt, att bondeförbundets regeringsledamöter reserverat sig mot regeringens godtagande av uppgörelsen i denna del.

Förslaget är i detta avseende synnerligen olyckligt. För vår del anser vi därför, att en återgång till den tidigare spännvidden mellan ortsgrupperna är nödvändig, främst med hänsyn till de ogynnsamma verkningarna i lönehänseende för de lägre ortsgruppernas befattningshavare. Men även ur synpunkten av strävandena till en minskning av antalet ortsgrupper är en korrigerig av förslaget i denna punkt erforderlig. Den kommunistiska gruppen har tidigare påyrkat en minskning av antalet ortsgrupper med sikte på en avveckling av dyrortssystemet. Senast vid förra årets riksdag ingavs motion om avskaffande från och med innevarande år av ortsgrupp 2. Riksdagen beslöt utredning av frågan. Såvitt vi kan bedöma lär väl knappast denna utredning ge annat resultat än förslag om en minskning av antalet ortsgrupper.

Förslaget om en ökning av spännvidden mellan dyrortsgrupperna står följaktligen i klar motsättning till riksdagens och statsmakternas mer eller mindre öppet uttalade mening. En återgång till en spännvidd av 12 % och med en reduceringsregel av 100, 96, 92 och 88 skulle ge en något bättre inkomst för de lägre ortsgruppernas befattningshavare. Förutsättningen är därvid, att utgångsläget blir de lönebelopp som i uppgörelsen fastställts för ortsgrupp 5.

Med en sådan förändring skulle exempelvis en befattningshavare i den nya lönegraden 7 på ortsgrupp 2 få 902 kronor i månaden i slutlön i stället för föreslagna 861 kronor, eller en ökning med 41 kronor, samme befattningshavare på ortsgrupp 3 skulle få 943 kronor i stället för föreslagna 912 kronor, eller en ökning med 31 kronor, på ortsgrupp 4 skulle det bli 984 kronor i stället för 969, eller en ökning med 15 kronor. I ortsgrupp 5 blev givetvis beloppen oförändrade.

I överenskommelsen har under punkt 6 intagits en bestämmelse, som medger vikariatsersättning endast för tid som uppgår till minst sju dagar i följd. Detta är en markant försämring. För åtskilliga befattningshavare torde den nya bestämmelsen icke spela någon större roll. För andra däremot är den till stor nackdel. Vissa befattningshavare får på grund av tjänstens art, exempelvis vid SJ, uppehålla flera kortare vikariat, ofta understigande sju dagar. Sammantagna kan dessa vikariat uppgå till en

ganska omfattande tidsrymd. Med den nya bestämmelsen skulle de berörda befattningshavarna berövas en ersättning av icke obetydlig storlek.

Vi anser därför, att ifrågakavande bestämmelse bör utgå ur överenskommelsen.

Under punkt 4 i överenskommelsen finns intagen ytterligare en ny föreskrift av synnerligen allvarligt innehåll. Den berör tjänstemans skyldighet att underkasta sig *generella* ändringar i fråga om avlönings- och pensionsbestämmelser.

För närvarande gäller att löner och pensioner till dels åtnjuter rättskydd. Möjlighet att reducera dessa förmåner utöver viss fastställd gräns föreligger inte. Genom den nu föreslagna bestämmelsen blir detta skydd helt eliminerat och statsmakterna får följaktligen rätt att företa de reduceringar av löne- och pensionsförmåner, som de anser vara lämpliga. Visserligen har det förutsatts, att ändringar i förmånerna icke kan ske utan förhandlingar. Men som bekant kan regeringen, om inte uppgörelse träffas på dess villkor, ensidigt besluta i saken och ställa frågan till avgörande i riksdagen. Det kanske kan förefalla, som om dylika farhågor vore obefogade. Men vi vill erinra om att det bara är några år sedan civilministern, efter att förhandlingar om det s. k. obekvämlighetstillägget för statstjänstemännen strandat, gick med sitt bud till riksdagen, vilken också godkände detsamma. Den möjligheten kan heller inte uteslutas, att det uppstår nya politiska konstellationer och regeringar, som inte anser sig behöva ta tillbörlig hänsyn till statstjänarnas rätt.

Det gamla rättsskyddet för löne- och pensionsförmåner måste därför bibehållas. Vi anser att även här berörda bestämmelse i överenskommelsen bör utgå.

Till sist vill vi anföra, att förslaget, trots sina brister, kan bokföras som en förbättring. Förenklingen av löneplanerna och deras bättre systematisering utgör ett framsteg. Samma omdöme kan ges om vissa delar av förslagets materiella innehåll. Dit hör exempelvis nyheten om tjänstetidsbefordran, varigenom tjänstemän i lönegraderna A 1—A 19 efter 15 års tjänst i extra ordinarie eller ordinarie befattning kan erhålla personlig tjänst inom närmast högre lönegrad. Dit måste även räknas förbättringen av övertidsersättningen. I sin helhet kan förslaget räknas som en god framgång för den starka fackliga aktivitet, som statstjänarna utvecklat, och kan tjäna som en grund att bygga vidare på.

Vår kritik och våra yrkanden gäller sådana delar av uppgörelsen som är i behov av omedelbar korrigerings. I övrigt utgår vi från att de kommande förhandlingarna om 1957 års löner skall föras med utgångspunkt från det faktum, att compensationen för statstjänarlönernas eftersläpning är högst otillfredsställande. Dessa förhandlingar, anser vi, bör föras oberoende av vilka avtalsuppgörelser som kan komma att träffas på andra områden och med sikte på att gottgöra framför allt de lägre statstjänarna för de förluster de lidit på grund av statsmakternas restriktiva lönepolitik.

På ovanstående grunder får vi hemställa,

att riksdagen i anslutning till förevarande proposition måtte besluta,

att den nuvarande spännvidden av 12 % mellan ortsgrupperna bibehålles, varvid lönebeloppen i ortsgrupperna 2, 3 och 4 beräknas på grundval av de föreslagna lönebeloppen i ortsgrupp 5,

att punkterna 4 och 6 i den preliminära uppgörelsen utgår, samt

att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till innevarande års riksdag i syfte att bereda de kvinnliga befattningshavarna i statstjänst en bättre löneställning.

Stockholm i januari 1957

Knut Senander

Helmer Holmberg

Henning Nilsson

H. Hagberg

Gustav Johansson

Erik Karlsson

Nr 90

Av fru **Torbrink m. fl.**, *angående indexreglering av de allmänna barnbidragen m. m.*

(Lika lydande med motion nr 87 i Första kammaren)

Stockholm den 22 januari 1957

Tekla Torbrink

Erik Adamsson

Sigrid Ekendahl